Charles de Batz de Castelmore dit d'Artagnan

Autor:
Data de publicació: 13-08-2023

Charles de Batz de Castelmore
dit d'Artagnan

Retrat de d'Artagnan al frontispici de la segona edició de les Mémoires de Monsieur d'Artagnan, de Gatien de Courtilz de Sandras.

Dades

Nom de naixement
Carles de Batz

Àlies

D'Artagnan

Naixement
entre 1611 i 1615
Castell de Castelmore, Lupiac

Mort
25 de juny de 1673 (a ~ 60 anys)
Maastricht, durant el setge de Maastricht

Nacionalitat
Francès

País de residència
Regne de França

Professió

Mosqueter

Punt fort

Capità Tinent de la 1a Companyia de Mosqueters

Altres activitats

Governador de Lille

Formació

Cadets-cavallers de la Guàrdia Francesa

Ascendent

Bertrand de Batz de Castelmore i Françoise de Montesquiou d'Artagnan

Cònjuge

Anne Charlotte de Champlecy

Descendents

Lluís I de Batz-Castelmore (1660–1709), comte d'Artagnan
Lluís II de Batz-Castelmore (1661–1714)

modificar

Charles de Batz de Castelmore, conegut com a d'Artagnan (1611-1615) va ser un militar francès nascut entre 25 i 1673 al castell de Castelmore, prop de Lupiac, Gascunya (a l'actual departament de Gers) i mort a Maastricht o Mouland durant el setge de Maastricht el juny de 1673, durant la Guerra dels Països Baixos.

Poc se sap del veritable d'Artagnan. Només hi ha un retrat seu, l'autenticitat del qual no està garantida, i unes memòries apòcrifes publicades el 1700, 27 anys després de la seva mort. Barrejant el real i l'imaginari, van ser escrites per Gatien de Courtilz de Sandras, que va descobrir la vida de l'heroi gascó durant una de les seves estades a la Bastilla, mentre Baisemeaux (François de Montlezun de Besmaux), excompany de d'Artagnan, era governador.

Alexandre Dumas es va inspirar en les seves memòries per compondre el seu personatge de d'Artagnan, heroi de tres històries publicades entre 1844 i 1850 i la més coneguda de les quals és Els tres mosqueters. Però el va nèixer cap al 1607: tenia divuit anys el 1625, primer any de la trilogia de novel·les.

Resum

Família i orígens
Castell de Castelmore, Lupiac.

Charles de Batz de Castelmore, conegut com d'Artagnan, va néixer en una data desconeguda, probablement entre 1611 i 1615.1,N 1. Era fill de Bertrand de Batz, senyor de Castelmore, i de Françoise Montesquiou.2, casats el 1608 3. El castell de Castelmore, residència habitual de la seva família, es troba al comtat de Fezensac, prop de Lupiac4.

La família de Batz de Castelmore era només una modesta família burgesa enriquida pel comerç i agregada a la noblesa a la segona meitat del segle xvi 4. No obstant això reclamava un origen comú amb els antics senyors de Batz (extingits a finals del segle xvi), però la seva filiació no es remunta més enllà de la meitat del segle xvi i estava representada en aquell moment, en lloc de Lupiac, per dos germans, Bertrand i Pierre de Batz, que podrien haver descendit d'una branca bastarda o d'una branca caiguda en derogació. de la família dels antics senyors de Batz, però que en tot cas no pertanyien a la noblesa5.

Segons Gustave Chaix d'Est-Ange, la família de Batz de Castelmore es va extingir el 1783.5però l'últim del nom fou Louis Constantin de Batz de Castelmore, nascut a París el 25 de juliol de 1747 (fill de Louis Gabriel de Batz marquès de Castelmore i de Constance Gabrielle Dumoncel) i mort el 14 de desembre de 1827 al castell de Scey-sur-Saône al príncep-duc de Bauffremont. L'últim del seu nom en línia masculina, va tenir dues filles del seu matrimoni, l'any 4 floreal 2 (24 d'abril de 1793) a París, amb Jeanne Molé (nascuda el 1755): Louise-Constance (nascuda el 1775) —per tant, descendents supervivents per línia femenina— i Aglaé-Rosalie-Victorine (nascuda el 1776)6,7,8,9,10,11,12.

D'Artagnan era el quart fill de set fills (quatre nois i tres noies). El seu avi es va comprometre a accedir a les files de la noblesa adquirint les terres de Castelmore.13. Es desconeix la data exacta del seu naixement14. Les seves memòries apòcrifes comencen:

«Aquí no em divertiré informant de res del meu naixement, perquè no trobo que pugui dir res digne de ser denunciat.15. »

Quan el jove Charles de Batz va marxar de Castelmore cap a París, cap al 1630, va decidir, com dos dels seus germans que es dedicaven a la professió d'armes, utilitzar el nom de la terra d'Artagnan, que era una senyoria de Bigorra (antic comtat adscrit al domini reial), propietat de la casa de Montesquiou i que va donar nom a una branca d'aquesta casa.

A través de la seva mare, el famós mosqueter Charles de Batz-Castelmore, conegut com el Comte d'Artagnan, estava emparentat amb aquesta família.4. A través de la seva mare, també era cosí germà de Pierre de Montesquiou d'Artagnan, que més tard esdevindria mariscal de França16.

Al final de la seva carrera, es va anomenar a si mateix "Alt i poderós senyor, Messire Charles de Castelmore, comte d'Artagnan17 ».

Inicis militars

Bandera de la Guàrdia Francesa.
Segons Courtilz de Sandras18, va ser pres com a cadet a la companyia Essarts del regiment de Guàrdies Franceses, per recomanació de M. de Tréville, parent de la seva mare, capità-tinent de la companyia dels mosqueters del rei. Va participar de 1640 a 1642 en les operacions militars del setge d'Arràs.19, Bapaume, Cotlliure o Perpinyà.

La seva entrada als mosqueters del rei (on ja exercia el seu germà gran Pau), amb la protecció de Mazzarino, data de 1644.19, al mateix temps que la del seu amic François de Montlezun, senyor de Besmaux prop d'Auch i futur governador de la Bastilla. És possible que hi hagi una creu Armand de Sillègue d'Athos d'Autevielle, Isaac de Portau

i Henri d'Aramitz, tots tres Béarnais, la presència dels quals està testificada entre els mosqueters20.

La companyia de mosqueters va ser dissolta per Mazzarino el 1646. Durant la Fronda, el cardenal va encarregar a d'Artagnan, que s'havia convertit en un dels seus "cavallers ordinaris", diverses missions als líders militars. Lluís XIV, a qui havia servit i protegit durant aquells anys, quan només era un nen, va dipositar posteriorment la seva confiança en ell, confiant-li nombroses missions que requerien diligència i discreció.

Durant l'exili de Mazzarino a Brühl el 1651, d'Artagnan va acompanyar el ministre. Aquesta lleialtat es va pagar a la tornada: el 1652, d'Artagnan era tinent a les Gardes Françaises, cosa que va causar un gran enrenou en aquesta unitat d'infanteria; el 1653 Mazzarino li va fer concedir el càrrec de "Capità conserge de l'aviari del rei", que Colbert cobejava; el juliol de 1655, va comprar 80.000 lliures per a l'oficina del capità a la Guàrdia a la companyia de Fourille, gràcies als diners de la revenda de les seves oficines anteriors i 4.000 lliures prestades pels seguidors de Mazzarino, notablement Colbert, llavors al començament de la seva carrera.

Mosqueter D'Artagnan
Placa al nº 1 rue du Bac (París).

El 1657, la primera companyia de mosqueters, coneguda com els "grans mosqueters" o "mosqueters grisos" (pel vestit dels seus cavalls), va ser reconstituïda per Lluís XIV. D'Artagnan es va convertir en membre amb el rang de segon tinent el 1658.19, però assegura el comandament real (el cap nominal, el capità-tinent, sent el duc de Nevers, nebot de Mazzarino)21.

D'Artagnan té la seva mansió (avui desapareguda) al número 1 de l'actual rue du Bac, a la cantonada del Quai Voltaire de París, a l'actual 7è districte (antic Quai des Théatins).

Assistint als salons literaris del Marais, va conèixer una vídua rica, Anne Charlotte de Chanlecy, dama de Sainte-Croix.22. Un contracte, datat el 5 de març de 1659 i amb les signatures de Lluís XIV i Mazzarino, l'autoritzava a prendre-la com la seva esposa, cosa que va fer el 3 d'abril a l'església de Saint-André-des-Arts de París.23. Van tenir dos fills, el 1660 i el 1661, després es van separar béns i cossos el 1665, estant Anna Carlota cansada de les infidelitats del seu marit, sempre en moviment.24.

El 1660, Lluís XIV es va casar amb la infanta d'Espanya. La cerimònia tindrà lloc el 9 de juny a Saint-Jean-de-Luz. El viatge al País Basc va durar un any i va donar l'oportunitat a Lluís XIV de visitar les províncies meridionals del seu regne. D'Artagnan va acompanyar la processó. La travessia dels pobles escènics va provocar l'admiració de les poblacions: els orgullosos mosqueters van precedir l'equip reial, tirats per sis cavalls blancs. El dia de l'etapa a Vic-Fezensac, el 26 d'abril de 1660, d'Artagnan cavalca a Castelmore per veure la seva família i presentar els seus respectes a la tomba dels seus pares, a la capella de la finca.

D'Artagnan representat per Nicolas Cochin. Detall de la Marxa a l'entrada de Ses Majestats a la Ciutat de París (1661).

Mosqueters del Rei, placa de colors del segle xix.

La detenció de Fouquet

Article principal: Detenció de Fouquet

El 5 de setembre de 1661, Lluís XIV va confiar a d'Artagnan la delicada missió d'arrestar Nicolas Fouquet.25, a la sortida del Consell, a Nantes. Aquesta missió hauria d'haver estat confiada a un capità del guardaespatlles del rei, el

duc de Gesvres, però aquest últim era client de Fouquet. El rei va demostrar així que tenia plena confiança en d'Artagnan.

Va començar un llarg període durant el qual el mosqueter va actuar com a carceller del seu prestigiós presoner en els seus successius llocs d'empresonament: tres mesos al castell d'Angers, al castell d'Amboise, després al calabós de Vincennes, el 20 de juny de l'any següent a la Bastilla i finalment a Pignerol.

Durant tres anys, d'Artagnan va cuidar personalment el seu presoner, filtrant els seus visitants i informant escrupolosament en llocs alts de tots els detalls de la vida de l'exsuperintendent amb qui, malgrat els rigors de la detenció, va establir relacions gairebé amistoses. Madame de Sévigné informarà amb quina diligència d'Artagnan va fer el trasllat i la detenció de Fouquet el menys dolorós possible. Deu anys més tard, el 25 de novembre de 1671, va procedir de manera similar a arrestar Lauzun.

Carrera militar posterior

Carta manuscrita signada "artaignan" per Charles de Batz, 26 d'octubre de 1672.

El 1666, va ser nomenat "Capità dels gossos petits del rei que dirigien els cérvols" (un càrrec que li va aportar salaris i li va assegurar allotjament a Versalles).26) ; Va renunciar a aquest càrrec el 1667 per convertir-se en capità-tinent de la primera companyia de mosqueters, que li assegurava un sou de nou-centes lliures mensuals.27.

El 1670 participà en la repressió de la revolta de Roure in Vivarais (avui Ardèche) al costat del mariscal de camp Le Bret del qual fou diputat28.

D'Artagnan fou governador de Lilla d'abril a desembre de 1672; Aquesta gran ciutat de 50.000 habitants, amb un gran paper estratègic, havia estat guanyada pels francesos el 1667; va substituir el mariscal d'Humières, que havia caigut en desgràcia. Aquest impopular governador29 només pensa en tornar al camp de batalla. Va tenir l'oportunitat quan va participar en la severa repressió de la revolta del Roure el 1670.

Mort

D'Artagnan va veure canviar el seu destí el 25 de juny de 1673 davant Maastricht, durant la guerra desencadenada per Lluís XIV contra les Províncies Unides el 1672. El mateix rei dirigia un exèrcit de 40.000 homes. Mentre descansava darrere de la línia del front, D'Artagnan va ser cridat per ajudar els joves oficials (inclòs el duc de Monmouth), que estaven sota un contraatac en una mitja lluna que els seus homes havien pres el dia anterior. Després va lluitar heroicament al front sota un intens foc holandès quan tot va canviar: una bala de mosquet enemiga disparada des de la part superior de la ciutadella el va impactar al cor. Ferit de mort, D'Artagnan cau del seu cavall: després jeu a terra enmig del camp de batalla que fa estralls i agonitza, la pal·lidesa de la mort que ja li puja a la cara... Després porta una mà al cor i una altra a la seva làmina: finalment és derrotat però vol morir com un heroi, amb panache, com sempre ha viscut... Les seves últimes paraules són, segons la llegenda, per a Anne-Charlotte Boyer de Chanlecy, el seu amor etern.

El seu cos llavors estirat molt per davant de les línies enemigues, quatre mosqueters de la seva companyia moren mentre anaven a buscar el seu cos30,N 2. Es desconeix el lloc del seu enterrament. Segons Odile Bordaz, podria haver estat enterrat a l'església de Saint-Pierre-et-Paul de Wolder, prop de Maastricht (al sud-oest de la ciutat, a la frontera belga-holandesa).34. Una tesi que deixa escèptic Wim Dijkman, arqueòleg i conservador de la ciutat de Maastricht, de la qual Wolder és avui un districte: "D'Artagnan va ser enterrat allà? No és gens segur: no hi ha informació històrica ni arqueològica en aquesta direcció35. »

La llegenda diu que el cos de d'Artagnan va ser portat de tornada al castell d'Olhain, al Pas-de-Calais, on encara seria avui.36 ; tanmateix, sembla que el d'Artagnan enterrat a Olhain és Joseph de Montesquiou d'Artagnan, també capità dels mosqueters, la família de la dona del qual posseïa el castell37.

Alexandre Dumas anticipa, romanç i romantitza la fi de l'heroi: hi hauria una coincidència entre la mort violenta del personatge d'Artagnan, la rendició de l'assetjada ciutat de Maastricht, i la recepció per part de Lluís XIV i Colbert del seu títol de mariscal de França. El veritable d'Artagnan fou assassinat cinc dies abans que Maastricht, comandat pel governador holandès Jacques de Fariaux, es rendís; Mai no va ser mariscal de França (a diferència del seu cosí germà). La mort del personatge va tenir lloc en un lloc anònim, en una data indeterminada però probablement situada a finals de juny de 1666, pocs mesos després de la mort al gener de la reina mare, Anna d'Àustria. El nom del governador holandès enemic tampoc es comunica. Finalment, a punt de morir, pronuncia els noms dels seus tres grans amics,

Athos, Porthos i Aramis, per acomiadar-se dels dos primers, que van morir quatre o cinc anys abans i "acomiadar-se per sempre" del tercer, encara viu.

Matrimoni i descendència
Contracte matrimonial d'Artagnan- Archives nationales.

D'Artagnan es va casar per contracte del 5 de març de 1659 al Louvre amb Anne-Charlotte Boyer de Chanlecy, senyora de Sainte-Croix (a Bresse), nascuda el 1624 (filla de Charles Boyer, senyor de Chanlecy i Sainte-Croix i de Claude de Rymon, senyora de La Rochette), anteriorment casada amb Jean-Léonor de Damas de Thianges-Digoine senyora de La Clayette38.

Però aviat els dos cònjuges ja no vivien junts: d'Artagnan preferia la seva vida als camps de batalla al servei del rei; es diu que va obtenir del rei una carta de caixet per mantenir la seva dona a les seves terres. L'esposa, abandonada pel seu marit, ansiosa per administrar les seves moltes propietats el millor possible i transmetre una bella herència als seus fills, va abandonar París i va tornar a Bresse i la seva terra de Sainte-Croix, on va morir el 31 de desembre de 1683. Serà enterrada a la capella senyorial, l'1 de gener de 168439.

D'aquest matrimoni van néixer dos fills: Lluís (el més gran), nascut el 1660, i Lluís (el més jove, mateix nom) nascut el 4 de juliol de 1661 a Chalon-sur-Saône40 que va fer carrera en armes.

Louis de Batz de Castelmore (el més gran) va prendre el títol de comte d'Artagnan. Va ser criat com a patge al Gran Estable, es va convertir en tinent de la guàrdia, després es va retirar del servei a causa de les seves malalties i va morir al castell de Castelmore el desembre de 1709.38.

Louis de Batz de Castelmore (el jove), cavaller, després anomenat comte d'Artagnan, baró de Sainte-Croix i senyor de Chanlecy per la seva mare, senyor de Castelmore, va ser segon tinent de la guàrdia menin de Monseigneur le Dauphin i cavaller de Saint-Louis. Era mariscal de camp quan es va casar per contracte del 21 de maig de 1707 amb Marie Anne Amé (1670-1714), filla de Jean Baptiste Amé, conseller del presidial de Reims. Va morir el 7 de juny de 1714 al Château de Sainte-Croix.38. Va tenir dos fills: Louis-Gabriel, que el segueix, i Louis-Jean-Baptiste.

Louis-Gabriel de Batz de Castelmore, nascut el 1710, anomenat marquès de Castelmore i baró de Sainte-Croix. Capità de dragons, mestre de camp de cavalleria i ajudant de major de la gendarmeria el 1741. Va ser ell qui va vendre, el 30 d'octubre de 1769, el castell i les terres de Castelmore. Va morir a París el 15 d'agost de 1783 a l'edat de 73 anys.41. S'havia casat el 12 de juliol de 1745 amb Constance Gabrielle du Moncel de Lourailles (1720-1764), vídua de Joseph Bonnier de la Mosson, amb qui va tenir un fill anomenat Louis Constantin, que segueix42,43,7. El periodista i novel·lista Armand Praviel escriu sobre ell: "Va ser l'últim d'Artagnan de Castelmore: no deixem de dir-ho formalment per truncar els gasconnades que descobreixen arreu descendents de l'il·lustre mosqueter.44 ».

Louis Constantin de Batz de Castelmore, fill de l'anterior6,7,8, nascut a París el 25 de juliol de 17479, oficial del Régiment Royal-étranger de cavalerie, el 1764 va ser aquarterat a Estrasburg. Serà segon tinent el 5 d'abril de 1764, capità comandant el 1765, capità titular el 5 de maig de 1772, ajudant el 2 de març de 1773. 10,11. A la mort del seu pare, va assistir al segellament del seu apartament a París el 16 d'agost de 1783.45. Casat 4 anys floréal 2 (24 d'abril de 1793) amb Jeanne Molé (nascuda el 1755)10,12, va viure a París, després probablement va emigrar durant la Revolució. El trobem el 1809 a Scey-sur-Saône, on viu des de fa dos anys amb el príncep de Bauffremont12. El 16 de març de 1826 va declarar davant notari que havia viscut gairebé vint anys al castell del príncep de Bauffremont a Scey-sur-Saône, que no posseïa res i que, rebut com a amic, havia viscut a costa del príncep.10. Va morir al castell de Scey-sur-Saône el 14 de desembre de 1827.7. L'últim del seu cognom masculí, va tenir dues filles del seu matrimoni: Louise-Constance (1775), que el va seguir, i Aglaé-Rosalie-Victorine (1776).

Louise-Constance de Batz de Castelmore, nascuda el 4 de maig de 1775 a París10,12, mare d'un fill, Jean-Guillaume-Ernest de Batz, nascut a Besançon el 9 de febrer de 180910, (pare desconegut). El 1833, encara vivia al castell del príncep de Bauffremont a Scey-sur-Saône, quan va donar el seu consentiment al matrimoni del seu únic fill Jean-Guillaume, que el va seguir. Va morir el 14 d'abril de 1857 a Reims.10.

Braços

L'escut del Batz-Castelmore està blasonat de la següent manera: quarterat amb 1 i 4 d'or amb espelta d'àguila de sorra; 2 i 3 d'atzur al castell amb dues torres d'argent, maçoneria de sorra46.

Llocs relacionats amb d'Artagnan

El Château de Castelmore, a Lupiac (Gers), on d'Artagnan va néixer i es va criar
El poble d'Artagnan, als Alts Pirineus, que dona nom a l'heroi gascó
El poble i el museu d'Artagnan a Sainte-Croix (Saona i Loira) on es trobava la mansió de la seva dona
El Musée d'Artagnan, a Lupiac
La mansió de Mailly-Nesle al 33, quai Voltaire a París, on d'Artagnan va ser inquilí d'un petit apartament de 1659 a 1673
L'estàtua de d'Artagnan a Auch (Gers)
L'estàtua de "D'Artagnan i els tres mosqueters" a Condom (Gers)
Estàtua d'Artagnan a Maastricht (Països Baixos)
La granja de Navagne, restes del fort de Navagne, on hauria estat transportat morint i hauria mort, prop del poble de Mouland a la comuna de Fourons (Bèlgica)31,32,33.

Homenatges

D'Artagnan a les tres edats de la seva vida. Vues d'artiste d'Eugène Damblans en frontispiece des trois volumes d'une réédition de l'ouvrage de Gatien de Courtilz de Sandras, Mémoires de Monsieur D'Artagnan, Capitaine Lieutenant de la première Compagnie des Mousquetaires du Roi, Le Cadet, 1896.

Carrers

Moltes ciutats i pobles de França tenen una Rue d'Artagnan: rue d'Artagnan a
París, Marsella, Bordeus, Lilla, Tolosa, Amiens, Pau, Auch, Hendaia, Pibrac, Sérignac-sur-Garonne, Le Plessis-Robinson, Castelnau-d'Auzan, etc.

Estàtues
Diverses ciutats han erigit estàtues a l'heroi dels Tres Mosqueters:

París, Place du Général-Catroux: l'estàtua de d'Artagnan passa per alt per la d'Alexandre Dumas.
Auch, al primer replà de l'Escala Monumental (capital històrica de Gascunya).
Maastricht, Països Baixos.
Cincinnati, Universitat Xavier.
D'Artagnan i els tres mosqueters en preservatiu.
Estàtua eqüestre de d'Artagnan a la plaça del poble de Lupiac (lloc de naixement d'Artagnan).

Maastricht

París

Auch

Auch

Lupiac

Altre

L'oficina de correus francesa va emetre un segell amb l'efígie de l'heroi d'Alexandre Dumas el 1997.47.
El 2009, Bielorússia va encunyar una moneda de plata commemorativa amb la seva semblança, en una sèrie total de quatre monedes que també incloïa els tres mosqueters.
La Monnaie de París va encunyar una moneda de col·leccionista de plata de 10 euros amb l'efígie d'Artagnan el 201248.
D'Artagnan és esmentat a la part superior esquerra del logotip del departament del Gers, creat pel Consell General de Gers49.
La 207a promoció de l'AIT porta el nom de Charles de Batzde Castelmore, conegut com d'Artagnan, en honor a la seva valentia i al seu passat militar50.
La banda alemanya de folk rock dArtagnan porta el seu nom.
L'asteroide (14238) d'Artagnan, descobert el 1999, rep aquest nom en honor del personatge de Dumas51.

D'Artagnan en la ficció

Les novel·les dels tres mosqueters

Aramis, Athos, d'Artagnan i Porthos.

Gravat de Jules Huyot a partir d'un dibuix de Maurice Leloir per a una reimpressió de la novel·la d'Alexandre Dumas Les Trois Mousquetaires (París, Calmann-Lévy, 1894).D'Artagnan, capità de la Companyia del Rei de Mosqueters.

Gravat d'Antoine-Alphée Piaud a partir d'una il·lustració d'Henri Félix Emmanuel Philippoteaux per a Le Vicomte de Bragelonne, 1852.

Alexandre Dumas descobreix la vida de d'Artagnan a través de les seves "Memòries". El juny de 1843, mentre era a Marsella amb el seu amic Joseph Méry, Dumas, recorrent les prestatgeries de la seva rica biblioteca, va agafar en préstec el llibre; mai el va tornar.52. És un entusiasta del personatge i fa del llibre el seu llibre de capçalera. Es va inspirar en ella per a la redacció de la seva famosa trilogia dels mosqueters:

Els tres mosqueters
Vint anys després
El vescomtat de Bragelonne

A la novel·la, d'Artagnan es fa Béarnais. Quan el cardenal Richelieu li va preguntar: "Ets un d'Artagnan du Béarn?", l'impetuós gascó va respondre afirmativament: "Sí, Monseigneur [...] Sóc el fill d'aquell que va lluitar les guerres de religió amb el gran rei Enric IV". La realitat històrica no és la gran preocupació de Dumas, ja que a Els tres mosqueters, avança l'acció 15 anys (d'Artagnan participa així en el setge de La Rochelle), oposa Lluís XIII a Richelieu i inventa l'enllaç d'Anna d'Àustria amb el duc de Buckingham53. D'altra banda, sí que existien els personatges d'Athos, Porthos i Aramis: són Béarnais que d'Artagnan va poder conèixer, ja que estaven als mosqueters al mateix temps que ell.

Vint anys després, d'Artagnan assisteix a la Fronda, i intenta amb els seus tres amics salvar Carles I d'Anglaterra. Al començament del vescomte de Bragelonne, poc convençut del valor com a rei del jove Lluís XIV, amargat per no haver-se fet ric i considerant-se poc recompensat pels seus serveis, va renunciar al seu càrrec de tinent de guàrdia. Va ser responsable de la restauració de Carles II al tron d'Anglaterra. Lluís XIV havent-lo cridat, d'Artagnan va reprendre les seves funcions; al final de la novel·la, està convençut que Lluís XIV s'ha convertit en un gran rei, malgrat els escrúpols morals que sent per obeir certes ordres. L'últim volum de la trilogia ficciona la detenció de Fouquet de d'Artagnan; El mosqueter també intervé en el cas de l'home de la màscara de ferro. La novel·la acaba amb la mort de d'Artagnan, mort per l'artilleria enemiga mentre finalment se li porta la batuta de mariscal de França.

A la resta de la literatura

Paul Féval fils és autor d'una novel·la titulada D'Artagnan et Cyrano.
Roger Nimier dóna vida a l'orgullós mosqueter a D'Artagnan amoureux o Cinq ans avant.
D'Artagnan és l'heroi d'una història, ambientada a Marciac (Gers), que narra un episodi de la seva joventut a la famosa bastida de Gers54.

Teatre

El personatge de d'Artagnan apareix breument al Cyrano de Bergerac d'Edmond Rostand.
El 1989, Jérôme Savary va posar en escena D'Artagnan de Jean-Loup Dabadie amb Christophe Malavoy en el paper principal.

Cinema i televisió

D'Artagnan també s'ha convertit en un dels personatges més recurrents a la gran i petita pantalla. El paper de d'Artagnan ha estat interpretat per:

Émile Dehelly a Els tres mosqueters (1912))
Aimé Simon-Girard a Els tres mosqueters (1921) i Els tres mosqueters (1933))
Douglas Fairbanks a Els tres mosqueters (1921))
Jean Yonnel a Vingt ans après (1922))
Max Linder a L'estret mosqueter (1922))
Walter Abel a Els tres mosqueters (1935))
Gene Kelly a Els tres mosqueters (1948))

Carlo Ninchi a El fill d'Artagnan (1949))
Cornel Wilde a Els fills dels mosqueters (1952))
Georges Marchal a Els tres mosqueters (1953))
Jacques Dumesnil a Le Vicomte de Bragelonne (1954))
Gérard Philipe a Si Versailles m'était conté... (1954))
Jean-Paul Belmondo a Els tres mosqueters (1959)
Gérard Barray a Els tres mosqueters (1961))
Jean Marais a La màscara de ferro (1962))
Jean-Pierre Cassel a Cyrano et d'Artagnan (1964))
Michel Le Royer a D'Artagnan, chevalier du roi (1966))
Dominique Paturel in D'Artagnan (sèrie TV, 1969-70)
Michael York a Els tres mosqueters (1973), Es deia Milady (1974), El retorn dels mosqueters (1989) i La dona mosquetera (pel·lícula per a televisió, 2005)
Nicolas Silberg a D'Artagnan amoureux, telefilm francès de 1977 en cinc episodis, basat en la novel·la de Roger Nimier.
Mikhaïl Boiarski a D'Artagnan i els tres mosqueters de Georgy Jungwald-Khilkevich (1978))*
Chris O'Donnell a Els tres mosqueters (1993))
Philippe Noiret, a La Fille de d'Artagnan (1994))
Gabriel Byrne a L'home de la màscara de ferro (1998))
Justin Chambers a D'Artagnan (2001))
Gérard Depardieu a Blanche (2002))
Florent Pagny in Milady (pel·lícula TV, 2004)
Vincent Elbaz a D'Artagnan i els tres mosqueters (pel·lícula per a televisió, 2005)
Laurent Natrella a El rei, l'esquirol i la serp (pel·lícula per a televisió, 2010)
Logan Lerman a Els tres mosqueters (2011))
Luke Pasqualino a Els mosqueters adaptat per a la BBC per Adrian Hodges (2014-2015))
François Civil a Els tres mosqueters: D'Artagnan i Els tres mosqueters: Milady de Martin Bourboulon (2023))

Musical

Olivier Dion a Els tres mosqueters, un musical francès representat al Dôme de Paris durant l'últim trimestre de 2016 i realitzat una gira per tot França durant el primer semestre de 2017.

Notes i referències

Notes

? Alexandre Dumas el va fer néixer a Tarbes per les necessitats de la seva novel·la Els tres mosqueters. Aquest "error històric" es deu al fet que el novel·lista es va basar en la ubicació del poble d'Artagnan, situat al nord de Tarbes, a l'actual departament dels Alts Pirineus (antic comtat de Bigorra) d'on era originària la família de la seva mare.
? Una altra tesi és que d'Artagnan va ser transportat moribund al proper fort de Navagne, prop del poble de Mouland a la comuna de Fourons, avui a Bèlgica.31,32,33.

Referències

? Petitfils 2010, p. 27.
? Gaëlle Richard, "Le mystère d'Artagnan" [arxiu], a Sud Ouest, 2 de novembre de 2012 (consultat el 17 de juny de 2022)
? Cf. el fullet del Centre Départemental de Documentation Pédagogique du Gers D'Artagnan, gentilhomme gascón [arxiu], en honor de Charles Samaran.
? Revenir plus haut en?:Ha B i C Fernand Lamy (i e Louis Ferdinand), Revue de l'Agenais, Société académique d'Agen., 1910 (llegir en línia [arxiu]), p. 537
? Revenir plus haut en?:Ha i b Gustave Chaix d'Est-Ange, Diccionari de famílies franceses antigues o notables de finals del segle XX xixe segle, vol. 3, p. 51–52:Família de Batz de Castelmore i d'Artagnan [arxiu].
? Revenir plus haut en?:Ha i b Bulletin de la Société archéologique, historique littéraire et scientifique du Gers, 1973, p. 57: extrait baptistaire de M. le comte de Castelmor. Reconstitució de certificats d'estat civil. Dipòsit central Palais de la

Bourse. Entrada del 21 de setembre de 1872, no 75e341. Per còpia autèntica, París, 6 de maig de 1968. Direcció de l'Arxiu de París. [arxiu]
? Revenir plus haut en?:Ha B, C i D Archives départementales de la Haute-Saône, état civil de la commune de Scey sur Saône et Saint-Albin, certificat de defunció el 14 de desembre de 1827 de Louis Constantin de Batz de Castelmore; fill de Louis Gabriel de Batz marquès de Castelmore i Constance Gabrielle Dumoncel [arxiu]
? Revenir plus haut en?:Ha i b René Batz, Études sur la contre-Révolution : la vie et les conspirations de Jean, baró de Batz, 1908, pàgina 45. [arxiu]
? Revenir plus haut en?:Ha i b Henri Castex, La descendance des Mérovingiens?: les d'Artagnan toujours dans l'histoire, Éditions L.P.F., 1985, p. 40. [arxiu]
? Revenir plus haut en?:Ha b c d e f i g Société archéologique, historique, littéraire et scientifique du Gers, docteur Maurice Bats « La postérité de d'Artagnan », Impr. F. Cocharaux, Auch, 1973, pàgines 55 a 60. [arxiu]
? Revenir plus haut en?:Ha i b Lluís Grasset-Morel, Els Bonniers, o, Una família de financers a la xviiie segle, E. Dentu, 1886, p. 152. [arxiu]
? Revenir plus haut en?:Ha B, C i D Odile Brel-Bordaz, D'Artagnan, mousquetaire du roi : sa vie, son époque, ses contemporains, Éditions du Griot, 1995, p. 97–98. [arxiu]
? Odile Bordaz, D'Artagnan, mousquetaire du Roi, París, Balzac Éditeur, 2001, 490 p. (ISBN 2-913907-20-2), p. 4,8.
? Els registres parroquials de la parròquia de Meymès, de la qual depenia el castell de Castelmore, havent desaparegut, els biògrafs es refereixen a l'ús crític de tots els altres documents disponibles per localitzar la data i el lloc de naixement. Vegeu Adrien Roselaer, D'Artagnan. Obscur ou il·lustre?, 180° éditions, 2020, p. 24
? D'Artagnan, Mémoires, t. 1, p. 1 [arxiu]
? Alexandre Dumas manté la confusió entre els dos homes des que el seu d'Artagnan esdevé mariscal al final del cicle de la novel·la (Le Vicomte de Bragelonne, extrem del t. VI).
? Aquest és un títol de cortesia, d'Artagnan no posseïa aquesta terra, que no era un comtat.
? Gatien de Courtilz de Sandras, Mémoires de Monsieur d'Artagnan, sur archive.org [arxiu], Colònia, Marteau, 1700, p. 50. "Cadet al regiment dels guàrdies francesos", va dir Pinard simplement, sense saber si tenia cap altra font que Courtilz. Pinard, Chronologie historique-militaire, sur gallica.bnf.fr [arxiu], París, Hérissant, 1763, t. VI, p. 418. - Segons Charles Samaran, "poc se sap (...) que per Courtilz, confirmat a més pel seriós Pinard", si realment era cadet en aquesta companyia. Charles Samaran, D'Artagnan, capitaine des mousquetaires du roi : histoire véridique d'un héros de roman, sur archive.org [arxiu], París, Calmann-Lévy, 1912, pp. 87 i 88. - La versió de Courtilz és represa per Alexandre Dumas, a Les Trois Mousquetaires, sur gallica.bnf.fr [arxiu], París, Fellens, Dufour, 1849, p. 60.
? Revenir plus haut en?:Ha B i C Pinard, Chronologie historique militaire, t. VI, París, 1750, p. 418
? L'Express no 3285, 18-24 de juny de 2014, pàgina III.
? Amb Mazzarino [arxiu].
? Sobre aquest tema, vegeu: Henri Nicolas, Quand d'Artagnan émariait une châtelaine bressane d'origine Charolais, revista « Images de Saône-et-Loire » no 17 (març 1973), p. 23-25.
? Odile Brel-Bordaz, D'Artagnan, mousquetaire du roi : sa vie, son époque, ses contemporains, Éditions du Griot, 1995, p. 84.
? Gerard Delannoy, Crims i càstigs en el xviiie segle. Justícia a la batllia de Chalon, 1701-1750, Éditions de l'Armançon, 2007, p. 112.
? Vegeu la detenció de Nicolas Fouquet.
? Les courtiers [arxiu] emès Deux mille ans d'Histoire a France Inter del 29 d'octubre de 2010.
? Aquest ofici era molt cobejat, perquè el més bell del regne segons Colbert.
? Jean-Christian Petitfils, Le Véritable d'Artagnan, París, Editions Tallandier, 2021, 270 p. (ISBN 979-10-210-4982-6), p.175
? Vauban, governador de la ciutadella de Lilla, relata els nombrosos esclandres que provoca amb el seu diputat La Vercantière i amenaça de dimitir, ja no patint els insults del gascó.
? D'Artagnan [arxiu], emès Deux mille ans d'Histoire a France Inter del 10 de novembre de 2010.
? Revenir plus haut en?:Ha i b DH Les Sports+, "Sur les traces de d'Artagnan" [arxiu], sur www.dhnet.be, 21 de juny de 2006 (accedit el 1er Juliol 2020)
? Revenir plus haut en?:Ha i b "Conferència Fourons, espectacle de titelles, demostració de mosqueters...: Seguint les petjades de d'Artagnan" [arxiu], a Le Soir (consultat el 4 d'abril de 2022)
? Revenir plus haut en?:Ha i b Bindels Hubert, "Mouland (Syndicat d'initiative trois frontières)" [arxiu], el www.trois-frontieres.be (consultat el 4 d'abril de 2022)
? Odile Bordaz, Sur les chemins de d'Artagnan et des mousquetaires, éditions Balzac, 2005.
? Le Monde Culture of 20, 11, 2008 [arxiu].
? La llegenda d'Artagnan [arxiu].
? Web de l'Ajuntament de Plessis-Robinson, cf: [1] [arxiu].
? Revenir plus haut en?:Ha B i C Samaran 1912, p. 293-300.
? Samaran 1912, p. 330.
? Samaran 1912, p. 287; 300.

? Bulletin de la Société archéologique, historique, littéraire & scientifique du Gers, vol. 84–85, Impr. Th. Bouquet, 1983, pàgina 147. [arxiu]
? Bulletin de la Société archéologique, historique littéraire & scientifique du Gers, 1973, p. 57: extracte baptismal de M. le comte de Castelmor. Reconstitució de certificats d'estat civil. Dipòsit central Palais de la Bourse. Va entrar el 21 de setembre de 1872, no 75e341. Per còpia autèntica, París, 6 de maig de 1968. Direcció de l'Arxiu de París. [arxiu]
? Amédée Sevène, Notice sur Villemur: chef-lieu de canton de l'arrondissement de Toulouse (Haute-Garonne), 1898, p. 70. [arxiu]
? Armand Praviel, Histoire vraie des Trois Mousquetaires, Flammarion, 1933.
? Bulletin de la Société archéologique, historique, littéraire & scientifique du Gers, vol. 74, 1973.
? Diccionari de famílies franceses antigues o notables de finals del segle XX xixe segle [arxiu], Imprimerie de Charles Hérissey, Évreux, 1904, p. 52.
? Vista del segell en línia [arxiu].
? Vista de la sala [arxiu].
? Logotip del departament de Gers [arxiu].
? http://aa-ihednmidi-pyrenees.org/IMG/pdf/Bulletin_291_fevrier_2017.pdf [arxiu]
? "(14238) d'Artagnan", a Dictionary of Minor Planet Names, Springer, 2007 (ISBN 978-3-540-29925-7, DOI 10.1007/978-3-540-29925-7_8979, llegit en línia [arxiu]), p. 811–811
? Paul Amargier O. P., Balade dans les vieux quartiers de Marseille, éd. Jeanne Lafite.
? La Rochefoucauld era l'amant de Madame de Chevreuse, instigadora de l'afer Buckingham.
? Jacques Barnouin, Pierre-Henri Ardonceau i Bernard Deubelbeiss, Le Fabuleux Destin de Marciac : du rêve des founders à la passion du jazz, Un Autre Reg'Art, 2014, 180 p. (llegir en línia [arxiu]).

Vegeu també
Fonts primàries

Gatien de Courtilz de Sandras, Mémoires de M. d'Artagnan — Courtilz de Sandras va reunir notes deixades per d'Artagnan. — En línia:

vol. 1, Colònia, Pierre Marteau, 1700 [arxiu] ;
vol. 2, Colònia, Pierre Marteau, 1715 [arxiu] ;
vol. 3, Amsterdam, Pierre de Coup, 1715 [arxiu].

Bibliografia

Eugène d'Auriac, D'Artagnan, capitaine-lieutenant des Mousquetaires : sa vie aventureuse, ses duels, ses relations avec Athos, Aramis et Porthos, ses amours, ses intrigues et ses missions polítiques, ses combats, sa mort, Paris, La Table ronde, coll. « Petite vermillon » (no 9), 1993, 326 p. (ISBN 978-2-7103-0559-0).
Claude Aziza, « D'Artagnan de Dumas à Nimier ou les avatars d'un mythe », a Marc Dambre (dir.), Roger Nimier, quarante ans après Le hussard bleu : colloque international / organiser par l'Association des Cahiers Roger Nimier et la Bibliothèque nationale, 23 et 24 mars 1990, Auditorium Colbert-Bibliothèque nationale, París, Association des Cahiers Roger Nimier / Bibliothèque nationale de France, 1995, 377 p. (ISBN 2-7177-1931-8).
Camille Bauer, "Le Mythe de d'Artagnan", The French Review, vol. 39, núm. 3, desembre de 1965, pp. 329-336 (JSTOR 384746).
Stéphane Baumont, D'Artagnan : des siècles d'aventures de cape et d'épée, Toulouse, Privat, coll. « Pages grand Sud », 1999, 137 p. (ISBN 2-7089-5413-X).
Maurice Bordes, D'Artagnan : l'histoire et le mythe, Auch, Impr. Cocharaux, 1963.
Odile Bordaz, D'Artagnan, mousquetaire du roi : sa vie, son époque, ses contemporains, Boulogne, Éditions du Griot, coll. « Mémoire d'homme », 1995, 261 p., (ISBN 2-907217-68-2).
Odile Bordaz, D'Artagnan : biographie du capitaine-lieutenant des Grands Mousquetaires du roy, Baixas, Balzac Éditeur, coll. « L'envers du décor », 2001, 414 p., (ISBN 2-913907-20-2).
Odile Bordaz, Sur les chemins de d'Artagnan et des mousquetaires : lieux et itinéraires, Baixas, Balzac Éditeur, coll. « L'envers du décor », 2005, 285 p., (ISBN 2-913907-43-1).
Isabelle Cani, « Les quatre mousquetaires et les fonctions », Romanticisme. Revue du xixesiècle, SEDES, Nº 82 "Aventures de la pensée", 4t trimestre 1993, p. 41-55 (llegir en línia [arxiu]).
Gustave Chaix d'Est-Ange, Dictionnaire des familles françaises anciens ou notables à la fin du xixe siècle, t. 3, pàgines

51 à 52 Famille de Batz de Castelmore et d'Artagnan [arxiu].
Jean-Louis Dufays, « La figure de d'Artagnan : enquête sur un (stereo)type littéraire », Les Lettres romanes, Turnhout, Brepols, vol. 74, nos 3-4, 2020, p. 205-237 (ISBN 978-2-503-58739-4, DOI 10.1484/J.LLR.5.123132).
Jean de Jaurgain, Troisvilles, d'Artagnan et les Trois mousquetaires : esquisses biographiques et héraldiques, suivi d'une notice sur les deux compagnies de mousquetaires et la liste de leurs capitaines, París, Éditions Honoré Champion, 1884, 96 p.
Edició ampliada i completament refosa: Jean de Jaurgain, Troisvilles, d'Artagnan et les Trois mousquetaires : esquisses biographies et héraldiques, suivi d'une notice sur les deux compagnies de mousquetaires et la liste de leurs capitaines, París, Éditions Honoré Champion, 1910, VIII-273 p. (presentació en línia [arxiu], llegit en línia [arxiu]).

Roxane Petit-Rasselle, « Le Problème du héros dans Les Trois Mousquetaires », The French Review, vol. 84, n.5, avril 2011, p. 978-990 (ISSN 0016-111X, JSTOR 41151854).
Joseph Miqueu, Le Béarn des Mousquetaires et des soldats du roi, Cercle Historique de l'Arribère, 2013, 185 p. (ISBN 9 782918404095).
Jean-Christian Petitfils, Le véritable d'Artagnan, París, J. Tallandier, coll. « Figures de proue », 1981, 286 p. (ISBN 978-2-235-01222-5).
Nova edició revisada i corregida: Jean-Christian Petitfils, Le véritable d'Artagnan, Paris, Tallandier, 2002, 270 p. (ISBN 2-84734-031-9).

Reedició: Jean-Christian Petitfils, Le véritable d'Artagnan, Paris, Tallandier, coll. «Texto : le goût de l'histoire», 2010, 270 p., rústica (ISBN 978-2-84734-703-6).

Pierre Ribon, d'Artagnan a Ardecha. La revolta dels Roure el 1670. Una qüestió d'estat. D'après les archives authentiques et inédites du roi Louis XIV, Valence, Éditions & Régions, 2001, 750 p., (ISBN 978-2910 669904).
Charles Samaran, D'Artagnan, capitaine des mousquetaires du Roi : histoire véridique d'un héros de roman, París, Calmann-Lévy, 1912, 351 p. (presentació en línia [arxiu], llegit en línia [arxiu]).
Charles Samaran, « D'Artagnan et les archives des comptes de Lille », Bibliothèque de l'École des chartes, Paris, Librairie Auguste Picard, t. XCVII, gener-juny 1936, p. 251-252 (llegir en línia [arxiu]).
Charles Samaran, « Le siège de Maestricht et la mort de d'Artagnan », Bulletin de la Société archéologique, historique littéraire & scientifique du Gers, Auch, imprimerie F. Cocharaux, 1r trimestre 1962, p. 5-14 (llegir en línia [arxiu]).
Claude Schopp (préf. Alain Decaux), Dictionnaire Alexandre Dumas, París, CNRS Éditions, 2010, XXXIII-659 p. (ISBN 978-2-271-06774-6), « Artagnan, D' », p. 25-27.

Articles relacionats

Pierre de Montesquiou d'Artagnan
Bénigne Dauvergne de Saint-Mars
Jean de Batz
D'Artagnan (minisèrie)
Cyrano i d'Artagnan
Sota el signe dels mosqueters
Sainte-Croix (Saona i Loira): tomba de la senyora d'Artagnan, museu d'Anna Carlota de Champlecy
Armand d'Athos
Athos
Isaac de Porthau
Porthos
Alexandre Dumas
Enric d'Aramitz
Aramis
Comte de Tréville
Els tres mosqueters
Vint anys després
El vescomtat de Bragelonne

Enllaços externs

En altres projectes de Wikimedia:

D'Artagnan, a Wikimedia Commons
D'Artagnan, a Viquitexts
D'Artagnan, a Viquidites

Association d'Artagnan à Sainte-Croix (Bresse) [arxiu]
Association d'Artagnan chez d'Artagnan in Lupiac (Gers) [arxiu]
El real d'Artagnan [arxiu]
[vídeo] D'Artagnan: de la història a la novel·la [arxiu] a YouTube
La Véritable Histoire de d'Artagnan, Arte, documental, Augustin Viatte, França, 2020 (en línia [arxiu]).
Ruta Europea d'Artagnan [arxiu]

Bases de dades i diccionaris

Entrades en diccionaris generals o enciclopèdies:

Deutsche Biographie [arxiu] Enciclopedia De Agostini [arxiu]

Registres d'autoritat:

VIAF
ISNI
BnF (dades)
IdRef
LCCN
GND
Itàlia

Japó Espanya
Països Baixos
Polònia
Israel
República Txeca
Letònia
Grècia
WorldCat